

nemcsak az akkori nagyok (Babits, Kosztolányi, Szerb Antal, Márai Sándor) mentek el észrevétlenül Karácsony Benő munkássága mellett, hanem a mai, visszatekintő kanonizátorok sem versengtek/-nek a Karácsony-életmű fel- vagy újrafelfedezésében.

Eddig egyetlen „csendes” monográfia készült róla, s a fiatal írók közül, ha jól tudom, Nagy Koppány Zsolt foglalkozott vele behatóbban. És nagyjából ennyi.

Pedig, írja ugyancsak Bächer: „Varázslatos nyelven ír, gondolkodtatón, gazdagon, sokfedelűn, álcázva, indázva. Igazi népi író, tájról, faluról, parasztról, falusi iparosról szebben nemigen szóltak őnála. Szerelemről úgy, mint ő ír, Felméri-regényeiben, lehet, hogy lehet írni, de fölösleges. (...) Műgondja, hivatástudata, életfelfogása, magánya, hadhoz-soha-nem-csatlakozása példát ad mindenkinek, aki lelkében is polgár akar maradni még.”

Az akkori nagyok kapcsán pedig, akik úgyszólván észrevétlenül mentek el a Karácsony-életmű mellett, eszembe jut egy nagyon aktuális, mai párhuzam is. Idén, március 13-án halt meg Kolozsváron Szilágyi István.

László Noémi

HÚGOM

A múlt rendszerben állunk húgossal sorban tejért, télen. Reggel van, és sötét, kicsik vagyunk, és ketten, csuklyás kabátban, mint két törpe, sárga gyapjúsapkában – anya kötötte, olyan, mint a főköttők a *Twist Olivér* című filmben. Állunk a sorban, sötét van, és hideg, egyikünk később meséli, hogy azt álmodta, két gyerekméretű alumíniumbödönnel sikerült tejfölt vásárolnia a tejsorban. Emlékeimben mindenhol ketten vagyunk, már első felmerülő képeimben a padlón hasalunk egy üres lakásban, és a linóleumcsíkok közül kikandikáló ragasztót piszkáljuk. Rojtos-csipkés mintában ül a nyúlós anyag az illesztés mentén, mi pedig versenyzünk, ki eszik többet belőle.

Első költözésünk közös életünknek második stációja. Itt lakunk majd ezután, itt fogunk jó hosszú ideig egy ágyban aludni, bár most, a padlón ha-

saltunkban fogalmunk sincs, ez növekedés közben mennyire idegesít majd bennünket. Fekszünk a padlón életünk második tömbházlakásában, egyikünk hároméves, másikunk négy, ezért van az, hogy egyikünk sem emlékszik semmire abból az időszakból, amikor a másik még nem volt e világon. De még e korai emlékekben is összekeveredik az, amire magunkban bukkanunk azzal, amit anyánk később mesél, így magunkra egyszerre látunk saját és kívülálló szemmel, és sosem tudhatjuk biztosan, az előhúzott kép melyik lencséből való.

Az első lakásban külön alszunk, rácsos kiságyban terpeszkedünk, egyikünké a szekrény és a fal között, másikunké az ablak alatt, amin délben, alvásidőben leengedik a barna redőnyt. Cérnával egymáshoz szőtt fapálcikákból áll a redőny, gyűrűkben futó madzaggal engedik le, húzzák fel, s ilyenkor a madzagot az ablakkilincsre tekerik. Azon az éjjelen, amikor az első új lakásban először aludtunk közös ágyban, állítólag lekapartuk a falról a festéket, ami apám szerint zöld volt, hiába, hogy mi fehérnek láttuk, s a kaparásra sem emlékszünk, a festékpórizé azonban igen.

Sok mindent megettünk, rágtuk a linóleumragasztót, kapartuk a falat, eltüntettük a kamrából a szilveszterre félretett kínai virslikonzervet, de leginkább egymás idegeit ettük, és egymás életét is megettük apránként, részben azért, mert hasonlítottunk egymásra, olyannyira, hogy sokan azzal gyanúsítottak, ikrek vagyunk, részben pedig azért, mert nem. Nem hasonlítottunk egymásra, de hosszú ideig egyforma ruhába öltöztettek bennünket, és egyforma bilifrizurát vágtak nekünk, hiába, hogy csak egyikünknek állt jól, és amikor már kinőtünk az öltöztethető korból, és csak azért sem öltöztünk egyformán, akkor egy ágyban kellett aludnunk, egy paplan alatt, holott az alváshoz gyökeresen más módon közelítettünk.

Nem vagyunk ikrek, egy év és három nap csúszott közénk, a születésnapunkat mégis együtt ünnepeltük, nagypapáéknál a kertben, és mama két egyforma tortát sütött nekünk. Jó ideig egy iskolába jártunk, és délutánonként hetente kétszer egy helyre mentünk balettórára, hiába, hogy azt csak egyikünk szerette. Mentünk, lóbáltuk a cipős-mezes szatyrot, ettük a babfőzeléket vagy a sajtos makarónit a közeli kifőzdében, hideg téli estéken vártuk a trolibuszt, és együtt lógtunk az ajtóban, fél kézzel kapaszkodva, amikor úgy hozta a sors, de kiesni csak egyikünk esett ki, azt is csak egyetleneszer, és annyira vicces volt, hogy röhögni kellett rajta. Sokat röhögtünk. Végig röhögtünk a gyermekkorunkat, hajba kaptunk, püföltük egymást, utáltuk egymást, és röhögtünk, közben észre sem vettük, hogy együtt nőttünk fel, egymás árnyékában.

Lógtunk autóbuszok és trolibuszok ajtajában, egyazon iskola padjait koptattuk. Egyikünk tanítónője szép volt és hideg, és megkeserítette nem mindennapi tanítványa életét, másikunké bölcs volt és szigorú, és bearanyozta feketebárány tanítványa napjait. Voltak közös tanáraink. Egy nő gyűrűs kezével egyikünket felpofozta, és a megütött gyermek ajkán vér serkent, egy másik, egy férfi, állt fehér köpenyben a fekete táblánál, és ujjával mutatta, hogyan mozog a papucsállatka. Kettlen voltunk mindaddig, amíg egyikünk kínjában el nem költözött, és azután már mindig egyedül voltunk, és megértettük, hogy sokaságban az egyedüllétet, egyedüllétben a társaságot keressük, hogy az ember nem lehet igazán együtt senkivel, és igazán egyedül sem lehet sehol, mert senki sem képes olyan közel kerülni hozzá, hogy ne tántogjon köztük mégis űr, és még a legkongóbb egyedüllétben is ott lebegnek mindazok, akikkel együtt nőttünk fel.

Állunk a múlt rendszerben hűgommal egy tábori fotón, rövidnadrágunkból földig lóg két pár pálcikalábunk, közepén a bogos térddel, rövid ujjú blúzunkból csípőig lóg két pár pálcikakezünk, közepén a bogos könyékkal, fiúszra nyírt hajunk alól riadtan és értelmesen világít barna szemünk. Egyikünké inkább sötét és szomorú, másikunké huncut és vidám, bár mosolyogni egyikünk sem mosolyog, harmadik és negyedik osztály végén állunk, két göcsörtös őzike a pionírtáborban, isszuk az ocsmány tábori teát, és megpróbálunk szájalmas gönceinkből álarcosbáli jelmezt gyártani. Állunk a tábori fotón, mint két egymáshoz forrt, űzött vad, egyformán űzöttek vagyunk, bár ezt mindegyikünk másként éli és másként dolgozza fel, hiába öltöztettek egyforma ruhába oly sokáig bennünket, hiába nyírtak egyforma bilifrizurát nekünk, hiába aludtunk egy takaró alatt, és hiába történtek nagyvonalakban ugyanazok a dolgok velünk, hiába volt egy anyánk, egy apánk, egy öcsénk, a nyakunkba szakadt dermesztő-forró gyermekkort mindketten másként dolgoztuk fel.

Állunk a múlt rendszerben a blokk háta mögött, így mondjuk, blokk, mert idegen nyelven állunk ketten a két tömbház közé szorított, fűvel gyéren benőtt munkaterepen, ahol vakációs napjaink telnek, reggeltől estig, nyakunkban a lakáskulccsal. Állunk ketten egy nagyobb gyerekcsapatban, és megpróbálunk minél menőbb hazai tornászlány lenni, úgy hányunk cigánykereket és megyünk le hídba, mert mindketten elég ügyesek vagyunk, még a fűbe telepített gerendán is végigtipegünk, de egyikünk elől elfognak a választható tornász bajnoklányok, így másikunk azt javasolja, egyikünk most legyen inkább férfi tornász, légy D. G., mondja egyikünk, és sajnos csak kicsit szégyelli magát, pedig napnál is világosabb, hogy itt súlyos áru-

lás történik, és rés támad a közös alvástól amúgy is jelentősen megrongált testvéri szövetség falán. De valahol mégis szövetség ez, a szülőknek például egymásról nem árulkodunk, csak épp azt nem tudjuk, hogy a közös szobánkat hogyan tartsuk rendben.

Állunk ketten hűgommal a múlt rendszerben a fürdőszobában egyedül, mossuk a fülünk, a fogunk, első maszatos alsónemünk a bőven zubogó hideg vízben. Állunk a hideg rendszerben ketten egyedül, mert a maszatos alsóneműk korában már külön ágyban alszunk, addig aludt egyikünk földre terített pokrócon az ablak alatt, amíg szüleink emeletes ágyat szereztek nekünk. Azelőtt két fiú aludt benne, és nem volt emeletes, de fából esztergált négy elemmel azzá alakítottuk, és az elemeket egyikünk bevonta ugyanazzal a zöld viaszosvászon anyaggal, ami a két ágyon mindenhol feszült, a hengeres fadarab köré lapogatta az anyagot, és a végek találkozásánál sötétebb árnyalatú szalagot simított végig, rajzszöggel rögzítette. Odarajzszögeződött a múlt rendszer az egymásra pakolt fiúágyak közötti részbe, ahol ezentúl immár lánylélegzet járt ki-be, és meg-megakadt. Egyikünk álmában lelépett a felső ágyról, és nagyot döndült a padlón, pont akkorát, mint amikor sajjó alhassal vágódott végig a szoba közepén a maszatos múlt rendszerben.

Ülünk ketten hűgommal hintán, homokozóban, kajszibarackkal teli ládák között a forró porban, ülünk egymással szemben fehérre festett kispadunk két oldalán. Közöttünk az asztallap, alatta az ellentétes irányba nyíló két fiók. Érthető és érthetetlen kincsekkel telt fiókjaink az élet két külön oldalán nyílnak, és egyikünk sem szeretné, ha a másik a fiók mélyére látna, bár nyugtalanít bennünket, hogy bármelyik fiók lehetne bármelyikünké, mert sosem emlékszünk pontosan arra, hogy melyik nyáron mit hol hagytunk abba, amikor padunkban egymással szemben helyet foglalunk. Emlékeztünk mezeje éppoly fehér, mint a köztünk húzódó keskeny asztallap, melyre kis gyúródeszkát teszünk, mert tésztát gyúrni már korán megtanít bennünket nagyanyánk. Gyúrjuk a ragacsos masszát, mint emlékeink megfoghatatlan anyagát később. Addig gyúrod, vezényel nagyanyánk, amíg már egyáltalán nem ragad hozzád, és milyen igaza van! Gyúrjuk, gyúrjuk emlékeinket, de valahogy egyre jobban ragad a múlt rendszerben minden.

Ülünk a múlt rendszerben hűgommal ketten, tanuljuk a szorzótáblát, az elemek periódusos rendszerét, az energiamegmaradás törvényét. Rajzoljuk Afrikát, Európát, az emésztőcsatornát. Ülünk fiókos asztalnál, telefirkáljuk a falat, a szekrényajtókat, képleteket karcolunk az iskolai padra. Ülünk és magolunk. Felvételi tétel, ionos és kovalens kötések. Ülünk a múlt rendszerben, és nem értjük, kívül hogy lehetünk ily kicsik és satnyák, amikor

belül hatalmasak vagyunk, vágyak kavarnak és viharok dúlnak bennünk, foggal-körömmel védjük igazunk. Fogunk is, körmünk is rendre beletörök a védelmi manőverekbe, és így ott állunk védtelenül az új rendszer küszöbén, újabb és újabb palotaforradalmak után, két szegény, szakadt vert sereg. Nem fogjuk fel, hogy egymással nem harcolni, de szövetkezni kell, mert a magunk útját járjuk, bár annak akkor még semmiféle rajzolata nincs. Az ilyesmi sajnos csak visszatekintve áll ábrává össze, csak akkor tűnik fel benne a tételképző szabályszerűség.

Ülünk anyánk méhében húgokkal ketten, ülünk az örök kettős egyedülletben, annak tehetetlenségében, hogy sosem vagyunk egyedül, és folyton egyedül vagyunk, egymásra és magunkra utaltak, és nem látjuk egymást magunkban. Kétségbeesetten kapaszkodunk a különbözőség minden cefatába, amit anyánk méhében magunknak összekapartunk, foggal-körömmel tépjük egymást, hogy ne hasonlítsunk annyira. Nem akarunk ikrek lenni, de ami az egyiknek kell, az a másiknak is kell, és ami az egyiknek van, mégsem lehet csakis az egyiké. Mindenből mindig kettő kell, és a kettő közül mindig az a kívánatosabb, amelyik épp a másiknál van, és aztán persze hogy pórul járunk, mert életképletből nincs kettő egyforma, és a kint is különféle tételekben méri a sors, miközben egyikünk sem enged abból, hogy neki jutott a keserűbb falat, bár egyikünk édesszájú, másikunk pedig a sósat rágja, a keserűt nyeli, vagy azt hiszi magáról. Mindent csak hiszünk, semmit sem tudunk, mert igazi hitből nem tudni, mennyi jutott nekünk, az is csak visszatekintve áll baljós csillagtérképpé össze.